

МІНІСТЕРСТВО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

**ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ**

Кафедра управління персоналом та економіки праці

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Ректор _____ Могильний О.М.
« 28 » _____ 09 _____ 2016 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НОРМАТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПНПБ 2.04 «ОСНОВИ ДЕМОГРАФІЇ»

**ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ
заочної форми навчання**

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
«ПСИХОЛОГІЯ»**

**ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 05 «СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 053 «ПСИХОЛОГІЯ»**

Київ-2016

Робоча програма навчальної дисципліни «Основи демографії» для підготовки бакалаврів спеціальності 053 «Психологія».

Розробник: *Судаков М.В.*, кандидат соціологічних наук, доцент.

Рецензенти:

Судакова В.М., доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри соціології Міжнародного Соломонова університету;

Астахова О.В., кандидат економічних наук, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії соціальних проблем ринку праці Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України.

Затверджено на засіданні кафедри *управління персоналом та економіки праці*.
Протокол № 6 від 17 червня 2016 р.

Завідувач кафедри управління персоналом та економіки праці

_____
Черкасов А.В.
(прізвище, підпис)

Завідувач навчально-методичного відділу

_____
Руженський М.М.
(прізвище, підпис)

© Судаков М.В., 2016
© Інститут підготовки кадрів
державної служби зайнятості
України (ІПК ДСЗУ), 2016

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		заочна форма навчання
Кількість: кредитів – 3; модулів – 2; змістових модулів – 2.	Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Нормативна
		Рік підготовки
		I
Індивідуальне науково-дослідне завдання: заочна – 20 год.	Спеціальність 053 «Психологія»	Семестр
		2-й
Загальна кількість годин – 90 год.		Лекції
		4 год.
Розподіл годин для заочної форми навчання: аудиторних – 6 год.; самостійної роботи студента – 84 год.	Освітній ступінь: бакалавр	Практичні
		–
		Семінарські
		2 год.
		Самостійна робота
		64 год.
		Індивідуальні завдання
20 год.		
		Вид контролю: залік

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить для заочної форми навчання – 7%.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою дисципліни є формування системи знань щодо загальних засад та основ демографічної науки, сутності основних демографічних процесів та сучасних тенденцій їх розвитку, а також основних методів демографічного аналізу.

Завданнями вивчення дисципліни:

- опанування основних категорій та понять демографічної науки;
- актуалізації основних проблем демографічного розвитку;
- формування розуміння особливостей аналізу основних демографічних процесів;
- інформування щодо сучасної демографічної ситуації в Україні та світі;
- ознайомлення з методами демографічного аналізу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти набувають такі компетентності:

Загальні вміння (компетентності)

Інструментальні компетентності:

- розуміння концептуальних засад, демографії сутності та ролі демографії системі соціально-економічних наук;
- здатність до аналітичної діяльності у сфері формування демографічної політики;
- знання і вміння оперувати економічними та демографічними категоріями та поняттями в аналізі соціальних процесів;
- розуміння сутності і наслідків перебігу демографічних процесів, в розвитку держави та суспільства;
- вміння обґрунтовувати управлінські рішення в сфері демографічної політики;
- здатність працювати з інформацією, у тому числі в глобальних комп'ютерних мережах;

Міжособистісні компетентності:

- вміння працювати у колективі та команді;
- здатність здійснювати комунікаційну діяльність;
- розуміння традицій і звичаїв інших культур, вміння проявляти толерантне ставлення у міжкультурному середовищі;
- вміння використовувати іноземну мову для забезпечення результативної професійної діяльності;
- вміння критично оцінювати явища, ситуації, діяльність осіб, спираючись на отриманні знання.

Системні компетентності:

- здатність працювати самостійно і автономно;
- здатність застосовувати знання на практиці;
- здатність займати активну життєву позицію та розвивати лідерські якості;
- уміння формулювати і висловлювати думки та власне ставлення до подій, ситуацій виробничого характеру, уміння слухати та сприймати думки інших;
- здатність до навчання;
- уміння формувати нові ідеї (креативність);
- здатність адаптуватися до нових ситуацій у професійній діяльності;

Спеціальні (фахові) вміння (компетентності)

- знання основних загальноосвітніх та вітчизняних демографічних тенденцій;
- знання основних видів демографічних процесів та функцій демографії;
- знання особливостей реалізації заходів демографічної політики;
- уміння аналізувати і прогнозувати розвиток основних демографічних процесів;
- уміння використовувати навички основних математичних та спеціалізованих демографічних методів та знання особливостей їх можливості та обмежень;
- навички проведення демографічного аналізу ситуації території проживання;
- навички підготовки презентації та поширення спеціалізованої інформації про демографічну ситуацію регіону;
- знання основних демографічних коефіцієнтів та вміння інтерпретувати їх значення;
- знання цілей, сутності та задач демографічної політики;
- уміння систематизувати та аналізувати первинну та вторинну демографічну інформацію.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади демографії.

Тема 1. Демографія як наука: предмет, завдання, функції.

Сутність поняття “демографія”. Предмет та об’єкт демографії. Основні завдання демографії. Функції демографії. Система методів демографічних досліджень. Зв’язок демографії з іншими науками.

Тема 2. Система демографічних знань.

Погляди вчених Стародавнього часу на демографічні проблеми. Розвиток науки про народонаселення у період Середньовіччя. Розвиток демографії у період Нового часу. Демографічні дослідження у ХХ – на початку ХХІ століть. Концепція демографії як системи демографічних наук. Зміст і структура основних демографічних наук.

Тема 3. Сучасні глобальні та національні демографічні проблеми.

Сучасні глобальні загрози. Динаміка чисельності населення світу. Сучасні тенденції поширення бідності. Сучасні форми шлюбу. Процеси старіння та помолодшення населення в світі Проблема гендерного вибору. Смертність та народжуваність в Україні. Здоров’я українського населення. Причини смертності в Україні.

Тема 4. Джерела вивчення відтворення населення.

Перепис як основне джерело інформації про населення і демографічні процеси. Історія проведення переписів населення в світі і в Україні. Технологія проведення переписів. Мікропереписи. Вибіркові і спеціальні демографічні дослідження. Метричні книги як цінне джерело вивчення демографічних процесів. Світові міграційні процеси.

Тема 5. Теорія народонаселення.

Основні поняття теорії народонаселення. Загальний закон розвитку народонаселення. Система законів народонаселення. Зв’язок народонаселення й економіки. Трудові ресурси. Співвідношення соціального й біологічного в розвитку народонаселення.

Змістовий модуль 2. Основні демографічні процеси.

Тема 6. Народжуваність як визначальна демографічна категорія.

Демографічне поняття народжуваності. Репродуктивна поведінка. Репродуктивна установка. Репродуктивна мотивація. Проблема народжуваності в Україні. Вимірювання народжуваності. Міжнародний досвід демографічної політики щодо народжуваності.

Тема 7. Шлюб та сім'я.

Демографічні поняття шлюб, сім'я, шлюбність. Шлюбний ринок, шлюбне коло, шлюбний вибір. Етапи (фази) розвитку сім'ї. Вимірювання шлюбності. Проблема шлюбності в Україні. Розлучення. Динаміка розлучуваності в Україні та світі.

Тема 8. Тривалість життя і смертність як демографічні категорії.

Поняття тривалості життя. Біологічний вік людини. Екзогенні причини смертності. Чинники, які зумовили перехід до ендогенної смертності. Процес постарішання суспільства. Динаміка смертності в Україні. Причини смертності в Україні. Проблема малюкової смертності в Україні.

Тема 9. Міграції населення.

Історія міграції населення. Формування української діаспори. Види міграції. Міграційна мотивація. Міграційна установка. Міграційна поведінка. Стадії міграції. Міграційна когорта. Міграційні потоки.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва змістових модулів, тем	Кількість годин					
	заочна форма навчання					
	Усього	в тому числі				
		Лекції	Семінарські	Практичні	СРС	Індивід. робота
90	4	2	–	64	20	
Модуль I						
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи демографії.						
<i>Тема 1.</i> Демографія як наука: предмет, завдання, функції.	7	–	–	–	7	–
<i>Тема 2.</i> Система демографічних знань.	8	1	–	–	7	–
<i>Тема 3.</i> Сучасні глобальні та національні демографічні проблеми.	9	1	1	–	7	–
<i>Тема 4.</i> Джерела вивчення відтворення населення.	7	–	–	–	7	–
<i>Тема 5.</i> Теорія народонаселення.	7	–	–	–	7	–
Разом за змістовим модулем 1	38	2	1	–	35	–
Змістовий модуль 2. Основні демографічні процеси.						
<i>Тема 6.</i> Народжуваність як визначальна демографічна категорія.	8	1	–	–	7	–
<i>Тема 7.</i> Шлюб та сім'я.	8	–	–	–	8	–
<i>Тема 8.</i> Тривалість життя і смертність як демографічні категорії.	8	1	–	–	7	–
<i>Тема 9.</i> Міграції населення.	8	–	1	–	7	–
Разом за змістовим модулем 2	32	2	1	–	29	–
<i>Усього годин за модулем I</i>	<i>70</i>	<i>4</i>	<i>2</i>	<i>–</i>	<i>64</i>	<i>–</i>
Модуль II						
<i>ІНДЗ</i>	<i>20</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>20</i>
Усього годин:	90	4	2	–	64	20
Підсумковий контроль – залік						

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 3. Сучасні глобальні та національні демографічні проблеми.

Семінарське заняття:

1. Сучасні глобальні загрози людству.
2. Динаміка чисельності населення світу.
3. Сучасні тенденції поширення бідності.
4. Сучасні форми шлюбу.
5. Процеси старіння та помолодшення населення в світі.
6. Проблема гендерного вибору.
7. Смертність та народжуваність в Україні.
8. Здоров'я українського населення.
9. Причини смертності в Україні.

Література: [4; 5; 6; 12; 19; 24].

Тема 9. Міграції населення.

Семінарське заняття:

1. Історія міграції населення.
2. Формування української діаспори.
3. Види міграції.
4. Міграційна мотивація.
5. Міграційна установка.
6. Міграційна поведінка.
7. Стадії міграції.
8. Міграційна когорта.
9. Міграційні потоки.

Література: [16; 22; 24; 27; 31].

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми та зміст самостійної роботи	Кількість годин
1.	Тема 1. Демографія як наука: предмет, завдання, функції. Завдання: 1. Вивчити основні завдання та функції демографії, а також визначення її предмету.	7
2.	Тема 2. Система демографічних знань. Завдання: 1. Розглянути концепцію демографії як системи демографічних наук. 2. Ознайомитися зі змістом і структурою основних демографічних наук.	7
3.	Тема 3. Сучасні глобальні та національні демографічні проблеми. Завдання: 1. Розглянути динаміку чисельності населення світу, та основні протиріччя демографічного розвитку в різних частинах світу. 2. Виявити основні проблеми смертності в Україні.	7
4.	Тема 4. Джерела вивчення відтворення населення. Завдання: 1. Проаналізувати історію проведення переписів населення в світі та в Україні. 2. Ознайомитись з технологією проведення переписів та особливості мікропереписів.	7
5.	Тема 5. Теорія народонаселення. Завдання: 1. Проаналізувати систему законів розвитку народонаселення. 2. Розглянути зв'язок народонаселення й економіки.	7
6.	Тема 6. Народжуваність як визначальна демографічна категорія. Завдання: 1. Вивчити демографічне поняття народжуваності, репродуктивної поведінки, репродуктивної мотивації, репродуктивної установки. 2. Проаналізувати міжнародний досвід демографічної політики щодо народжуваності.	7
7.	Тема 7. Шлюб та сім'я. Завдання: 1. Визначити особливості демографічних понять шлюбу, сім'ї, шлюбності та розлучуваності, опанувати типологію сім'ї. 2. Вивчити поняття шлюбний ринок, шлюбне коло, шлюбний вибір.	8
8.	Тема 8. Тривалість життя і смертність як демографічні категорії. Завдання: 1. Вивчити поняття тривалості життя, біологічного віку людини. 2. Опанувати особливості ендогенних та екзогенних причин смертності.	7
9.	Тема 9. Міграції населення. Завдання: 1. Вивчити поняття та основні види міграції. 2. З'ясувати особливості української діаспори.	7
	Разом:	64

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студентів має на меті формування пізнавальної активності студентів, засвоєння ними основних умінь та навичок роботи з навчальними матеріалами, поглиблення та розширення вже набутих знань, підвищення рівня організованості студентів тощо.

У процесі самостійної роботи студенти мають оволодіти вміннями та навичками:

- організації самостійної навчальної діяльності;
- самостійної роботи в бібліотеці з каталогами;
- праці з навчальною, навчально-методичною, науковою, науково-популярною літературою;
- конспектування літературних джерел;
- роботи з довідковою літературою;
- опрацювання статистичної інформації;
- написання рефератів з проблем курсу.

Кожен студент повинен уміти раціонально організувати свою навчальну самостійну діяльність. Важливим є вміння скласти план своєї роботи, чітко визначити її послідовність. Необхідно, щоб план самостійного навчання був реальним і його виконання приводило до плідних наслідків у навчальному процесі.

Для успішної самостійної роботи значну частину часу студент виділяє для роботи в бібліотеці. Треба розуміти сутність складання алфавітного й тематичного каталогів, вміти швидко знаходити в них необхідну літературу, знати особливості бібліографічного шифрування. Для плідної роботи з літературними джерелами студентові корисно скласти свою власну бібліографію, заповнюючи бібліографічні картки на необхідні для нього книги, брошури або статті. Для роботи у провідних бібліотеках м. Києва студенту треба знати їх структуру, спеціалізацію окремих підрозділів, вміти користуватися різноманітними каталогами, правильно заповнювати бланки вимоги на літературу тощо.

Відібрана для самостійного опрацювання література може бути різною як за обсягом наукових даних, так і за характером їхнього викладу. Потрібно відібрати необхідний для опрацювання матеріал (розділи, підрозділи тощо), а також розсортувати його за важливістю (що для детального вивчення, а що для ознайомчого читання). Процес читання має відбуватися повільно, вдумливо, до незрозумілих питань слід обов'язково повертатися, наводити додаткові довідки, щоб зрозуміти сутність думки автора. Знання незнайомих термінів слід одразу ж з'ясувати за тлумачними словниками, енциклопедіями або спеціалізованими довідниками. У процесі роботи з літературою корисно

робити виписки найважливіших думок, формулювань, окремих висловів на аркушах паперу із зазначенням автора, джерела, сторінок і абзаців. Для кращого засвоєння матеріалу, розвитку творчого мислення основний зміст прочитаного доцільно формулювати у вигляді тез.

Конспект є стислим викладом основної сутності опрацьованого літературного матеріалу. Конспект має бути стислим, змістовним і записаним своїми словами і формулюваннями. Класичні визначення, оригінальні думки, вислови слід записувати до конспекту повністю з посиланням на автора, джерело і сторінку. У процесі конспектування важливо витримувати логічний зв'язок між окремими складовими тексту. У тексті конспекту корисно підкреслювати найважливіші теоретичні положення, визначення, висновки і робити помітки на полях. Систематичне конспектування опрацьованого матеріалу дисциплінує розум, відпрацьовує вміння формулювати свої думки в короткій змістовній формі, сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Для цілісного уявлення про навчальну дисципліну студентів необхідно користуватися довідковою літературою: енциклопедіями, енциклопедичними словниками, галузевими довідниками тощо.

Майбутній фахівець повинен достатньо вправно користуватися персональним комп'ютером. Робота з матеріалами "Інтернету" надає можливість отримувати найновішу інформацію з різних сфер життя нашої держави.

Самостійна робота студентів з курсу передбачає написання рефератів та підготовку фіксованих виступів. Для цього необхідно скласти план реферату чи виступу, вивчити потрібні літературні джерела, зробити виписки. За своїм змістом реферат і виступ повинні відповідати обраній темі. Виклад матеріалу має бути логічним, послідовним. Обсяг реферату, як правило, у межах 10-12 сторінок формату А4. Писати текст слід на одному боці аркуша, розбірливо, без помилок. У разі потреби слід робити посторінкові виноска.

Останнім розділом реферату повинні бути висновки, в яких студент узагальнює викладений матеріал і формулює свої думки з приводу опрацьованої проблеми. До реферату має бути доданий список використаної літератури, складений відповідно до існуючих вимог.

За структурою реферат складається із короткого вступу, двох або трьох розділів основної частини, висновків та списку використаної літератури. План написання реферату повинен мати внутрішню єдність і логіку, враховувати актуальність проблеми, її наукову розробленість та практичну значимість.

У **вступі** обґрунтовується актуальність проблеми, що вивчається, її практична значимість; формулюються мета й завдання дослідження, вказуються обсяг і структура реферату. Обсяг вступу не повинен перевищувати однієї сторінки комп'ютерного тексту.

Основна частина обсягом до 10 сторінок комп'ютерного тексту, викладеного у двох-трьох розділах, повинна містити виклад основних теоретичних положень, що визначають сутність і зміст предмета досліджуваної теми, з огляду на цілі й завдання реферату; розгляд різних точок зору провідних фахівців з досліджуваних питань на основі аналізу літературних та інших інформаційних джерел; визначення пріоритетних питань, що підлягають першочерговому розв'язанню; аналізуються практичні матеріали, сучасні тенденції розвитку та особливості, притаманні зовнішньоекономічній діяльності України. На основі отриманих результатів розглядаються пропозиції, рекомендації, заходи щодо досягнення цілей згідно з темою реферату. При цьому студент повинен виявити самостійність та ініціативу.

Висновки є завершальним етапом виконаного студентом реферату. Вони повинні містити короткі підсумки за результатами дослідження та прикладного аналізу об'єкта дослідження з наведенням позитивних і негативних сторін, а також нереалізованих можливостей; перелік заходів, спрямованих на розв'язання проблеми, підвищення ефективності об'єкта дослідження; отримані якісні та кількісні показники; можливі варіанти реалізації запропонованих у рефераті заходів.

Реферат виконується державною (українською) мовою. Викладення повинно мати науковий характер, чіткий, без орфографічних і синтаксичних помилок, логічно послідовний. Пряме переписування матеріалів з літератури неприпустиме. Оформлення реферату має відповідати встановленим вимогам (див. *Патика Н.І.* Стандарти на оформлення магістерських, дипломних, бакалаврських, курсових, контрольних робіт та рефератів. – К.: ІПК ДСЗУ, 2008. – 26 с.)

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

для студентів заочної форми навчання

Метою виконання контрольної роботи є набуття навичок і вмінь самостійної роботи над науковою літературою, аналітичного мислення, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення теоретичних знань з основ демографії та їх застосування на практиці. Практична складова представлена третім питанням варіанту контрольної роботи, що вимагає визначити особливості перебігу основних демографічних процесів регіону в якому Ви проживаєте на основі аналізу статистичних показників.

7.1. Порядок визначення контрольної роботи студента

Варіанти контрольних робіт з дисципліни «Основи демографії» розроблені відповідно до її програми. Кожен студент одержує індивідуальне завдання. Вибір варіанта здійснюється студентом самостійно на основі списку групи, представленого деканатом. Студентом виконується варіант, номер якого відповідає останній цифрі порядкового номеру студента у списку групи. Студенти, порядковий номер яких закінчується на «0» виконують 10-й варіант. Завдання, виконане не за своїм варіантом, не зараховується.

7.2. Основні методичні рекомендації щодо написання контрольної роботи

Контрольна робота виконується українською мовою. У процесі виконання завдання студент повинен показати достатній рівень теоретичних знань з предмету, а також виявити вміння застосовувати одержані знання для розв'язання конкретних завдань.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА ПОВИННА МІСТИТИ:

- ✓ *Титульний аркуш* (назва установи, номер варіанту контрольної роботи, курс, група, факультет, прізвище, ім'я, по-батькові виконавця, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали викладача);
- ✓ *План або зміст* (включає всі структурні компоненти роботи із зазначенням сторінок);
- ✓ *Вступ* (1 сторінка – презентує думку автора щодо актуальності основ демографічних знань в сучасному житті);
- ✓ *Основну частину* (12-15 сторінок – розкриває зміст отриманих запитань);
- ✓ *Висновки (заключення)* (1-2 сторінки – презентує думку автора щодо значення висвітлених питань контрольної роботи в демографії);
- ✓ *Список використаних джерел* (не менш як 5 джерел).

Контрольна робота також може містити додатки (таблиці, схеми, малюнки), які подаються після списку використаних джерел. Додатки обов'язково повинні мати номери та назви і подаватись у плані роботи із зазначенням сторінок.

Працюючи над роботою, студент може скористатися як запропонованою викладачем літературою, так і іншими монографічними чи періодичними виданнями, статистичними джерелами в процесі самостійного пошуку необхідних матеріалів. В тексті роботи повинні бути посилання на використані джерела.

Текст роботи повинен грамотно, логічно та лаконічно висвітлювати суть поставлених запитань. Скорочення слів, крім загальноновживаних, не дозволяються. Забороняється повне дослівне переписування, копіювання цілих абзаців і блоків тексту. Робота повинна носити самостійний характер.

7.3. Вимоги до оформлення.

Текст роботи повинен бути відформатованим наступним чином:

Поля: зліва – 3 см; зправа – 1,5 см; нижнє – 2 см; верхнє – 2 см

Шрифт: *Times New Roman*

Розмір шрифту(кегель): *назви розділів – 16(жирним); основний текст – 14.*

Інтервал (міжрядковий): *1,5.*

Обов'язкова нумерація сторінок.

В кінці контрольної роботи (після "Списку використаних джерел") вказується дата її виконання. Контрольна робота підписується виконавцем.

Оформлення списку використаних джерел та посилань

Список використаних джерел складається відповідно до чинних правил з вказівкою прізвища та ініціалів автора (авторів), назви твору, місця і часу видання. При використанні журнальних матеріалів вказується прізвище та ініціали автора (авторів), точна назва статті, назва журналу, рік його видання та номер. Всі джерела розташовані в списку літератури за алфавітом.

Посилання на використане джерело оформлюються вказанням в квадратних дужках номеру джерела в списку та сторінки, що містить використаний матеріал (*Напр.[1. С22.] – де 1 – номер джерела в списку, С22 – номер сторінки з якої взято матеріал.*)

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Варіант 1.

1. Демографія як наука та навчальна дисципліна.
2. Методи демографічного прогнозування.
3. Поточна демографічна ситуація в Вашому регіоні (огляд основних показників та проблем).

Варіант 2.

1. Зміст предмета й функцій демографії як науки.
2. Основні джерела інформації про народонаселення.
3. Поточна демографічна ситуація в Вашому регіоні (огляд основних показників та проблем).

Варіант 3.

1. Концепція демографії як системи демографічних наук.
2. Переписи населення: історія й значення для розвитку демографії.
3. Поточна демографічна ситуація в Вашому регіоні (огляд основних показників та проблем).

Варіант 4.

1. Сутність демографічних процесів та їх основні види.
2. Формування специфічних демографічних методів дослідження.
3. Поточна демографічна ситуація в Вашому регіоні (огляд основних показників та проблем).

Варіант 5.

1. Сутність поняття міграції та її основні види.
2. Оцінка демографічних проблем у Стародавньому Китаї та Античній Греції.
3. Поточна демографічна ситуація в Вашому регіоні (огляд основних показників та проблем).

Варіант 6.

1. Зміст поняття демографічна структура.
2. Теорія Т. Мальтуса та сутність анти мальтузіанства.
3. Поточна демографічна ситуація в Вашому регіоні (огляд основних показників та проблем).

Варіант 7.

1. Смертність та народжуваність як основні демографічні процеси.
2. Демографічні дослідження у ХХ столітті, видатні демографи України і світу.
3. Поточна демографічна ситуація в Вашому регіоні (огляд основних показників та проблем).

Варіант 8.

1. Демографічний аналіз шлюбності та розлучуваності.
2. Проблема оптимальної кількості населення у світлі праць вчених XVIII – XIX.
3. Поточна демографічна ситуація в Вашому регіоні (огляд основних показників та проблем).

Варіант 9.

1. Види руху населення.
2. Історія та мета проведення переписів населення.
3. Поточна демографічна ситуація в Вашому регіоні (огляд основних показників та проблем).

Варіант 10.

1. Репродуктивна поведінка. Народжуваність та планування сім'ї.
2. Результати Всеукраїнського перепису населення 2001 року.
3. Поточна демографічна ситуація в Вашому регіоні (огляд основних показників та проблем).

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Для активізації процесу навчання студентів в ході вивчення дисципліни застосовуються такі навчальні технології та засоби:

✓ *на лекціях* чітко та зрозуміло структурується матеріал; зосереджується увага студентів на проблемних питаннях; наводяться конкретні приклади практичного застосування отриманих знань; звертаються до зарубіжного досвіду вирішення окремих проблем; заохочуються студенти до критичного сприймання нового матеріалу замість пасивного конспектування; використовуються наочні матеріали, схеми, таблиці, моделі, графіки; використовуються технічні засоби навчання: мультимедійний проектор, слайди тощо;

✓ *на семінарських заняттях* запроваджуються різні навчальні технології: семінар-розгорнута бесіда, обговорення проблем, дискусії; семінар-вирішення ситуаційних вправ; семінар-розв'язання проблемних питань; мозковий штурм; кейс-методи; презентації; аналіз конкретної ситуації; робота в малих групах; рольові та ділові ігри; банки візуального супроводження; письмовий контроль знань; індивідуальне та групове опитування; перехресна перевірка завдань з наступною аргументацією виставленої оцінки тощо.

Обов'язковими елементами активізації навчальної роботи студентів є чіткий контроль відвідування студентами занять, заохочення навчальної активності, справедлива диференціація оцінок.

9. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Контроль і оцінювання знань, вмінь та навичок студентів складається з двох етапів:

- поточного контролю роботи студентів;
- підсумкового контролю (залік).

Поточний контроль здійснюється в процесі вивчення дисципліни на семінарських заняттях і проводиться у терміни, які визначаються календарним планом.

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння теоретичного матеріалу, вироблення навичок проведення розрахункових робіт, умінь самостійно опрацьовувати тексти, здатності осмислити зміст теми, умінь публічно чи письмово представити певний матеріал (презентація).

Об'єктами поточного контролю знань студентів є:

- систематичність, активність, своєчасність та результативність роботи над вивченням програмного матеріалу дисципліни, у т.ч. виконання домашніх завдань та розв'язання задач;
- виконання завдань для самостійного опрацювання;
- виконання модульного завдання.

Поточний контроль знань, вмінь та навичок студентів передбачає застосування таких видів:

- тестові завдання;
- розрахункові завдання;
- обговорення проблеми, дискусія;
- аналіз конкретних ситуацій (поданих у вигляді усного, текстового або графічного матеріалу);
- ділові ігри (кейс-методи);
- презентації результатів роботи;
- інші.

Об'єктом підсумкового контролю знань студентів у формі *заліку* є виконання усних та письмових завдань.

На залік виносяться вузлові питання, типові та комплексні задачі, завдання, що потребують творчого підходу та вміння синтезувати отримані знання.

10. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточне тестування, самостійна та контрольна робота									Підсумковий тест	Сума
50									50	100
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

90-100 балів – **відмінно** (A);

82-89 балів – **добре** (B);

75-81 балів – **добре** (C);

68-74 балів – **задовільно** (D);

61-67 балів – **задовільно** (E);

35-60 балів – **незадовільно** з можливістю повторного складання (FX);

1-34 балів – **незадовільно** з обов'язковим повторним курсом (F).

11. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Методичне забезпечення викладання дисципліни «Основи демографії» складають програма навчальної дисципліни, робоча програма навчальної дисципліни, пакет комплексних контрольних робіт, візуальна презентація курсу, ілюстративні матеріали, набір інтерактивних вправ і завдань.

12. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Зміст предмета й функцій демографії як науки.
2. Короткий нарис історії демографічної науки.
3. Концепція демографії як системи демографічних наук.
4. Зміст і структура основних демографічних наук.
5. Основні поняття теорії народонаселення: народонаселення, якість населення, розвиток населення.
6. Загальний закон розвитку народонаселення.
7. Система законів народонаселення.
8. Зв'язок народонаселення й економіки. Трудові ресурси.
9. Співвідношення соціального й біологічного в розвитку народонаселення.
10. Демографія як наука та навчальна дисципліна.
11. Методи демографічного прогнозування.
12. Основні джерела інформації про народонаселення.
13. Демографічні таблиці, їх застосування та принципи побудови.
14. Зміст поняття «демографічна ситуація».
15. Сутність теорії стабільного відтворення населення.
16. Види руху населення.
17. Сутність демографічних процесів та їх основні види.
18. Сутність поняття міграції та її основні види.
19. Демографічне старіння населення: засоби вимірювання.
20. Зміст поняття демографічна структура.
21. Основні положення концепції демографічного переходу.
22. Репродуктивна поведінка. Народжуваність та планування сім'ї.
23. Основні поняття демографії.
24. Шлюбність та шлюбний стан.
25. Зв'язки демографії з іншими науками.
26. Смертність та народжуваність як основні демографічні процеси.
27. Демографічний аналіз шлюбності та розлучуваності.
28. Демографічна ситуація в Україні: проблеми та перспективи.
29. Глобальні демографічні проблеми.
30. Переписи населення: історія й значення для розвитку демографії.
31. Зв'язок процесу відтворення населення із суспільно-політичними, економічними, культурними умовами.
32. Відтворення населення як сукупність взаємопов'язаних процесів шлюбності, народжуваності, міграції, смертності.
33. Формування специфічних демографічних методів дослідження.

34. Важливість демографічних досліджень для вироблення внутрішньої політики держави.
35. Взаємозв'язок демографічних процесів з усіма іншими суспільними процесами.
36. Виникнення пов'язаних з демографією суміжних наук.
37. Оцінка демографічних проблем у Стародавньому Китаї та Античній Греції.
38. Погляди вчених епохи Середньовіччя стосовно питань демографії.
39. Проблема оптимальної кількості населення у світлі праць вчених XVIII – XIX століття, оцінка аргументної бази Т. Мальтуса.
40. Значення досліджень проблеми смертності в XIX столітті. Яким змінам дали поштовх ці дослідження?
41. Демографічні дослідження у XX столітті, видатні демографи України і світу.
42. Історія та мета проведення переписів населення.
43. Проведення одноденного перепису населення у м. Києві, його значення та наслідки.
44. Метричні книги як одне із важливих джерел вивчення процесу відтворення населення.
45. Результати Всеукраїнського перепису населення 2001 року.
46. Причинно-наслідкова зумовленість формування репродуктивної мотивації, репродуктивної установки і репродуктивної поведінки.
47. Види репродуктивних мотивів, властивих певним історичним періодам.
48. Досвід зарубіжних країн у проведенні демографічної політики, спрямованої на підвищення рівня народжуваності.
49. Способи статистичного аналізу народжуваності.
50. Проблема народжуваності в Україні.
51. Прогностичні оцінки щодо рівня народжуваності в країнах світу у найближчому майбутньому.
52. Розвиток досліджень шлюбності як однієї з головних демографічних категорій.
53. Передумови переходу від традиційного до сучасного типу шлюбності.
54. Особливості вимірювання шлюбності.
55. Причини розлучень та інтенсивності процесу розлучуваності в другій половині XX – на початку XXI століття.
56. Вплив процесу шлюбності на рівень народжуваності (на статистичному матеріалі України).
57. Проблема визначення біологічно нормального віку людини.
58. Роль історичної демографії у вивченні еволюції тривалості життя.
59. Перехід від традиційного до сучасного типу смертності.
60. Визначення життєвого потенціалу покоління.

61. Які методи застосовуються в демографічному прогнозуванні?
62. Що таке прогнозний сценарій? Його призначення.
63. Практичне значення демографічних прогнозів.
64. Джерела інформації про населення. Класифікації демографічної інформації.
65. Прогнози стосовно населення світу та окремих країн, що розробляються ООН.
66. Які вимоги до демографічної інформації?
67. Сутність категорій постійного та наявного населення, їх визначення.
68. Основні етапи становлення та розвитку переписів населення.
69. Всеукраїнський перепис населення 2001 р.
70. Сутність, мета та значення демографічного аналізу.
71. Чи існує зв'язок між якістю населення, якістю життя та рівень розвитку економіки?
72. В чому полягає відмінність між демографією та наукою про населення?
73. Відносні показники динаміки чисельності населення – види, визначення, методи розрахунку.
74. Сутність понять “гіпотетична когорта” та “реальна когорта”.
75. Які процеси серед населення вивчаються на мікро- та макрорівнях?
76. Назвіть відомих вітчизняних та зарубіжних демографів.
77. Сутність демографічної політики, її цілі та засоби.
78. В чому полягають особливості демографічної політики в різних країнах?
79. Перепис населення, його основні принципи.
80. Чим обумовлена необхідність врахування демографічних факторів на сучасному етапі?
81. Основні методологічні положення вивчення взаємозв'язків демографічних і соціально-економічних процесів.
82. Реєстр населення.
83. Потенційна демографія – напрямок демографічного аналізу.
84. Динаміка народжуваності в Україні.
85. Динаміка смертності в Україні.
86. Динаміка шлюбності в Україні.
87. Міграційні потоки та міграційні когорти.
88. Зміст основних етапів демографічного аналізу.
89. Використання демографічних знань у маркетингу.
90. Демографічні аспекти сегментації ринку.

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Борисов В.А. Демографія. – М., 1999. – 272 с.
2. Кислий О.Є. Демографічний вимір історії. – К., 2005. – 156 с.
3. Козлов В.И. Этническая демография. – М., 1977. – 240 с.
4. Методы исследования: Демография: проблемы и перспективы. – М., 1986. – 184 с.
5. Позняк О.В., Шишкін В.С. Методика демографічного прогнозування // Статистика України. – 2000. – № 4. – С. 66-73.
6. Прибиткова І.М. Основи демографії. – К., 1995. – С. 5-29.
7. Современная демография / Под ред. А.Я. Кваша, В.А. Ионцева. – М., 1995. – 270 с.
8. Стеценко С.Г. Демографічна статистика. – К., 2005. – С. 5-12.
9. Шелестов Д.К. Демография: история и современность. – М., 1983. – 272 с.
10. Мальтус Т. Опыт о законе народонаселения // Антология экономической классики. Т. 2. – М., 1993. – 485 с.
11. Птуха М.В. Вибрані праці. – К., 1971. – 411 с.
12. Валентей Д.И., Кваша А.Я. Основы демографии. – М. Мысль, 1989. – 287 с. 21.
13. Вовк Х.К. Студії з української етнографії та антропології. – К.: Мистецтво, 1995. – 336 с.
14. Дем'янюк Т.Д. Народознавство в школі: досвід, проблеми, пошук. – К.: 1993. – 80 с.
15. Джаман В.О. Методичні підходи оцінювання впливу природного середовища на особливості регіонального розселення. / Економічна та соціальна географія: Наук. зб. – К., 2002. – Вип. 53. – 304с.
16. Джаман В.О. Регіональні системи розселення: демографічні аспекти. – Чернівці, Рута, 2003. – 392 с.
17. Етнографія України: навчальний посібник для студ. ВНЗ / За ред. С.А. Макарука. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Львів.: Світ, 2004, – 520с.
18. Етнонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність. – К. Гол. ред. літ. мовами нац. меншин України, 2001. – 424 с.
19. Етнос і соціум. / За ред. Б.В. Попова. – К.: Наук. Думка. – 1993. – 172 с.
20. Крисаленко В.С. Динаміка населення: Популяційні, етнічні та глобальні виміри: Монографія. – К.: – НІСД, – 2005. – 368 с.
21. Курс демографии / Под ред. А.Я. Боярского. – М.: Финансы и статистика, 1985. – 391 с.
22. Лук'яненко Г.Я., Ковтун Р.М. Проблеми безробіття в Україні та шляхи їх вирішення. // Актуальні проблеми економіки. – 2003 – №9. – С. 172-184.

23. Людський розвиток регіонів України: методика оцінки та сучасний стан. / Монографія підг. авт. колективом у складі: Лібанова Е.М., Власенко Н.С., Власюк О.С., та ін. – К.: ІСПД Савчина. – 2002. – 119с.
24. Мальтус Т.Р. Дослідження закону народонаселення. / Пер. з англ. В. Шовкун. – К.: Основи, 1998. – 535 с.
25. Наулко В.І. Развитие межэтнических связей на Украине (историко-этнографический очерк). – К.: Наукова думка, 1975. – 275 с.
26. Основы теории народонаселения: Учеб. Пособие для экон. спец. Вузов / Д.И. Валентей, В.И. Козлов, Н.В. Панкратьева и др.; Под ред. Д.И. Валентея. – 2-е изд., перераб. И доп. – М.: Высш. Шк., 1986. – 376 с.
27. Покшишевский В.В. Население и география. Теоретические очерки. М., Мысль, 1978. 315 с.
28. Прибиткова І.М. Основи демографії: Посібник для студентів гуманітарних і суспільних факультетів вищих навчальних закладів. – К.: АртЕк, 1995. – 256 с.
29. Статистический словарь / Гл. ред. М.А. Королёв. – М.: Финансы и статистика. 1989. – 623 с.
30. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2001. – 560 с.
31. Венецкий И.Г. Математические методы в демографии. – М., 1971.
32. Демографічний довідник. – К., 2002.
33. Демография. Современное состояние и перспективы развития / Под ред. Д.И. Валентея. – М., 1997. 8. Дорошенко Л.С. Демография. – К., 2005.

Додаткова література

34. Семья как объект социально-демографических исследований. – Л., 1974.
35. Сім'я та сімейні відносини в Україні: Сучасний стан і тенденції розвитку. – К.: ТОВ «Основа - Принт». – 2009. – 246 с.
36. Система знань о народонаселення / Под ред. Валентея Д. – М., 1991.
37. Стадник О. Країни світу в цифрах і фактах. Довідник географа, історика, економіста / О.Г. Стадник – Х.: Вид. група «Основа», 2004.
38. Стешенко В. Изучение воспроизводства населения. – К., 1981.
39. Сучасна демографічна ситуація в Україні: проблеми, перспективи, шляхи поліпшення (науково-аналітична доповідь). – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007.
40. Табачник Д. Кількість та територіальне розміщення населення України. – К., 2003
41. Україна. Національний звіт з людського розвитку 2001. Сила суспільної взаємодії/ Програма Розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН). – К., 2001

42. Шлюб, сім'я і дітородні орієнтації в Україні (колективна монографія). Під керівництвом Лібанової Е.М. – К.: АДЕФ-Україна, 2008.
43. Сучасна демографічна ситуація в Україні: проблеми, перспективи, шляхи поліпшення (науково-аналітична доповідь). К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2013.
44. Дорошенко Л.С. Демографія. – К.: МАУП, 2005.
45. Жилкина Т. Семейная политика и формы помощи семье. Зарубежный опыт // Междунар. экономика и междунар. отношения. – 1994. – № 1.
46. Закон України “Про Всеукраїнський перепис населення” від 19 жовтня 2000 р.
47. Злоказов И.А. Демографическая ситуация и демографическая политика в ФРГ. – М., 1989.
48. Котлер Ф. Основы маркетинга. – М., 1992.
49. Лібанова Е.М. Ринок праці: соціально-демографічні аспекти. – К., 1996.
50. Міграційні процеси в сучасному світі. Світовий, регіональний і національний виміри / За ред. Ю. Римаренка. – К., 1998.
51. Народонаселение. Энциклопедический словарь / Ред. кол. А.Я. Кваша, Г.Г. Меликьян, А.А. Ткаченко и др. – М., 1994.
52. Осколкова О. США: изменения в сфере семейно-брачных отношений // Междунар. экономика и междунар. отношения. – 1993. – № 6.
53. Основи державної міграційної політики України. – К., 1994.
54. Муромцева Ю. Демографія: Навчальний посібник. – К., 2006. – С. 1-24.
55. Народонаселение: прошлое, настоящее, будущее. – М., 1987.
56. Народонаселение: Энциклопедический словарь. – М., 1994
57. Население мира: Демографический справочник. – М., 1989.
58. Стешенко В.С. Демографічна криза в Україні: проблеми дослідження, витоки, складові, напрямки протидії. – К., 2001.

Інформаційні ресурси

59. <http://www.ukrstat.gov.ua/> Сайт Державного комітету статистики України.
60. <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/> Сайт даних перепису населення України.
61. <http://www.un.org/ru/> Сайт Організації Об'єднаннях Націй.
62. <http://www.un.org.ua/ua> Сайт Організації Об'єднаннях Націй в Україні.

ЗМІСТ

1. Опис навчальної дисципліни	3
2. Мета та завдання навчальної дисципліни	4
3. Програма навчальної дисципліни	6
4. Структура навчальної дисципліни	8
5. Теми семінарських занять	9
6. Самостійна робота	10
7. Індивідуальні навчально-дослідні завдання	14
8. Методи навчання	18
9. Методи контролю	19
10. Розподіл балів, які отримують студенти	20
11. Методичне забезпечення	20
12. Орієнтовний перелік питань до підсумкового контролю знань	21
13. Рекомендована література	24

Навчально-методичне видання

Судаков Микола Володимирович

**Робоча програма нормативної навчальної дисципліни
«Основи демографії»**

Відповідальний за випуск С.П. Ланська
Комп'ютерний набір М.В. Судаков

Підписано до друку 28.09.2016 р. Формат 60×84/16. Папір офсетний.

Друк ротатійний трафаретний. Ум. друк. арк. 1,0.

Наклад 10 прим. Зам. № _____

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія ДК №1805 від 25.05.2004.

Інститут підготовки кадрів
державної служби зайнятості України (ІПК ДСЗУ)
03038, Київ – 38, вул. Нововокзальна 17.
Тел./факс (044) 536-14-85